

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ
ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)
ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА імені ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ м. КИЄВА
Науково-методичний відділ

Для підвищення кваліфікації
бібліотечних працівників

**БІБЛІОТЕКИ НА ПІДТРИМКУ ЦИФРОВОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ ТА
КУЛЬТУРНОЇ ІНКЛЮЗІЇ ЧЛЕНІВ ГРОМАДИ м. КИЄВА**

(за матеріалами семінару)

КИЇВ, 2024

УДК: 024.7:316.77–056.24

Б - 59

Бібліотеки на підтримку цифрової, соціальної та культурної інклюзії членів громади м. Києва (за матеріалами семінару): методичні рекомендації / Публічна бібліотека імені Лесі Українки м. Києва; [упор. І. Іванова; відп. за вип. О. Романюк; ред. О. Трубайчук]. – Київ, 2024. – 16 с.

Інклюзія є однією із складових забезпечення безбар'єрного доступу кожної людини до суспільного життя, інформації книги та читання, і на сьогодні вона є одним з пріоритетних напрямків діяльності бібліотек. Дані методичні рекомендації містять інформацію про цифрову, соціальну, психологічну, культурну інклюзію у бібліотеках та підготовлені за матеріалами семінару, який відбувся у жовтні 2024 року на платформі ZOOM.

Видання адресоване бібліотечним фахівцям та усім зацікавленим даною тематикою.

Упорядник: Іванова І. М.

Редактор: Трубайчук О.М.

Відповідальна за випуск: Романюк О. І.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Інформаційна інклюзія.....	6
Цифрова інклюзія публічної бібліотеки.....	8
Соціальна інклюзія.....	10
Психологічна підтримка ментального здоров'я українців.....	12
Культурна інклюзія.....	14
Безбар'єрність на робочому місці.....	15
Основні джерела.....	16

ВСТУП

За даними ООН станом на 1 січня 2024 року населення України становило **37,4** мільйона осіб. А станом на липень 2024 року – **35,8** мільйона громадян, з яких лише **31,1** мільйона живуть на неокупованих територіях. А людей з інвалідністю лише офіційно 3 мільйони. І ще близько 300 тисяч додалося за більш ніж два роки ворожого вторгнення. *«Відзначають тривожну цифру: для 50% українського суспільства люди з інвалідністю залишаються невидимими. Про те, що бачать їх у громадських місцях, каже лише чверть опитаних. Соціальна невидимість завжди має лише одну причину: брак можливостей. Тому кожен новий проєкт у сфері безбар'єрності має примножувати можливості. Відкривати, а не закривати. Робити видимими людей через їхні потреби»* (з виступу Олени Зеленської на засіданні Ради безбар'єрності, березень 2024 р.).

Інклюзія – це не лише про людей з інвалідністю. Хоча в суспільстві це слово асоціюється саме з ними. Україна перебуває в стані війни вже десятий рік, з яких понад два роки війна має характер повномасштабної, і кількість людей з інвалідністю зростає як серед дітей, так і поміж дорослих. При цьому стан здоров'я не впливає і не може впливати на зменшення наших прав. Порушення зору, слуху тощо є лише свого роду підказкою, що суспільство, влада, всі ми маємо зробити, щоб не було дискримінації за ознакою інвалідності. Відсутність фізичних, інформаційних, цифрових та інших бар'єрів допоможе уникнути відокремлення людей з інвалідністю, дасть їм можливість реалізувати свої здібності, проявити таланти, розвивати Україну.

Відомий мотиваційний спікер, автор бестселерів Нік Вуйчич у рамках програми «Життя без обмежень» закликав: *«Я хочу, щоб ви знали: не давайте, щоб успіх інших людей визначали ваші цінності, що те, як люди думають про вас, визначало ваше життя. Ми не знаємо, що є можливим. Фокусуйся на тому, що ти можеш робити. Будь вдячний за те, що ти маєш. Не здавайтесь ніколи. У вас завжди щось є, за що можна бути вдячним. Я вдячний за те, що я живий. Мрії збуваються. Прекрасні речі відбуваються, коли ви віддаєте ці уламки свого життя, все зліплюється до купи».*

Постійне забезпечення інформацією є необхідним видом соціальної допомоги, без якої неможлива повноцінна реабілітація людей з інвалідністю. Дефіцит інформації позначається на інтелектуальному рівні особи, ускладнює її комунікацію із суспільством. Також може призвести до численних обмежень у життєдіяльності: фізичних (ізоляція людини), трудових (складність працевлаштування), матеріальних (малозабезпеченість), освітніх (погіршення навчальної діяльності, неспроможність отримати бажану освіту, професію), творчих (збідненість уяви, фантазії) тощо.

Місія бібліотеки – забезпечити фізичний та інтелектуальний доступ до інформації читачам з інвалідністю, через які їм важко або неможливо використовувати загальнодоступні ресурси; створити максимально комфортне та доступне середовище для адаптації та соціалізації. Інструментами бібліотекарів у досягненні такої мети мають бути **прихильність, толерантність, комунікація, емпатія та прихильне середовище.**

Інклюзія в бібліотеці це:

Доступна інфраструктура. Фізична доступність до бібліотеки передбачає наявність підйомних платформ, поручнів, широких дверей та інші адаптивні засоби. Зважаючи на те, що публічні бібліотеки перебувають у комунальній власності, утримуються за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів і, за невеликим винятком, не мають статусу юридичної особи, а тому і не є розпорядниками коштів у питаннях забезпечення своєї життєдіяльності і розвитку, в тому числі формування безбар'єрного простору, вони повністю залежать від відповідних органів місцевого самоврядування. *(Наразі у Києві забезпечено зовнішній безперешкодний доступ у 88 публічних бібліотеках, всередині – 49 бібліотеках, обладнані пандусом – 40 бібліотек).*

Адаптивне середовище, яке сприяє формуванню здатності людини швидко трансформувати свої внутрішні резерви для пристосування до зовнішніх умов. Наприклад, маркування зон для тих, хто потребує тиші тощо.

Інклюзивні програми та послуги для задоволення різноманітних мовних, інформаційних, культурних потреб членів громади, супровід відвідувачів бібліотеки персоналом, що володіє кількома мовами, в тому числі і жестовою, оформлення вивісок, вказівників.

Доступ до інформації. Бібліотеки гарантують, що люди, незалежно від їх походження чи обставин, мають рівні можливості користуватися бібліотечними послугами, усуваючи інформаційну нерівність.

Пріоритетні напрями роботи бібліотек з користувачами з особливими потребами умовно можна поділити на такі категорії:

- інформаційні;
- цифрові;
- соціальні;
- психологічні;
- культурні, дозвіллеві.

ІНФОРМАЦІЙНА ІНКЛЮЗІЯ публічної бібліотеки означає, що вона надає доступ до інформації в різних форматах та з використанням технологій усім користувачам (незалежно від їх функціональних порушень чи комунікативних можливостей).

Такими форматами чи технологіями, зокрема, є:

- шрифт Брайля,
- великошрифтовий друк,
- аудіодискрипція (тифлокоментування),
- переклад жестовою мовою,
- субтитрування,
- формат, придатний для зчитування програмами екранного доступу,
- формати простої мови, легкого читання,
- засоби альтернативної комунікації.

Оцінку рівня інформаційної безбар'єрності публічної бібліотеки варто проводити за двома складовими:

1) відповідно до критеріїв, які визначено постановою КМУ від 26.05.2021 р. № 537 і які є загальними для всіх організацій:

- вебсайти бібліотеки є доступними для користувачів із порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку, а також із різними комбінаціями порушень відповідно до ДСТУ ISO/IEC 40500:2015 «Інформаційні технології. Настанова з доступності веб-контенту W3C (WCAG)2.0» не нижче рівня AA;

- у штаті бібліотеки є (залучається) перекладач на жестову мову або укладено угоду про надання послуг з перекладу на жестову мову з юридичними (фізичними) особами чи передплачено надання відповідного перекладу через мобільні додатки;

2) визначається для кожної бібліотеки індивідуально з урахуванням проживання у зоні її обслуговування осіб, які належать до маломобільних груп населення (зокрема, особи з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку).

Настанова містить критерії успіху – твердження, які можуть бути перевірені та перебувають на трьох рівнях відповідності: А – нижчий, АА – середній та ААА – найвищий.

Також актуальне викладення інформації у форматах, що забезпечують доступність її сприйняття:

- **спрощеної мови та легкого читання.** Зокрема, щодо формату спрощеної мови бажано дотримуватися таких правил:

- обсяг інформації повинен бути прийнятним для розуміння її змісту, проте не надмірним. Особливо важливу інформацію необхідно повторити;

- для покращення розуміння інформації варто використовувати приклади та пояснення;

- інформацію подавати (якщо можливо) з використанням дієслів у теперішньому часі;

- структура тексту повинна бути простою, логічною, послідовною та однозначною.

➤ **жестова мова** – це візуально-жестова мова, яка має свій словник та свої правила. Слова промовляються жестами, які людина показує за допомогою рухів рук та пальців, а мімікою передає додаткові емоції, аби надати розповіді емоційного забарвлення, якого вона може бути позбавлена через невербальність мови. (У 2024 році 25 працівників бібліотек Києва пройшли навчання з жестової мови).

У бібліотеці також можна запропонувати:

- тематичні тренінги для молоді та батьків, котрі виховують дітей з інвалідністю;

- майстер-класи з опанування різних мистецьких технік;

- арт-терапевтичні заняття;

- заняття з опанування сучасних технологічних сервісів;

- практичні заняття з оволодіння гаджетами з програмами екранного доступу для незрячих і слабозорих;

- розвивальні заняття для людей з порушенням слуху тощо.

Бібліотеки Києва давно і плідно працюють у цьому напрямку. До прикладу, **бібліотека імені Павла Тичини** Дніпровського району з 2020 року надає бібліотечні послуги людям з порушеннями зору: у закладі з'явилося новітнє обладнання та запроваджено спеціальний проєкт «BIBLIO HUB» для людей з вадами зору».

У **Публічній бібліотеці ім. Лесі Українки** з вересня 2018 року до послуг користувачів: стаціонарний відеозбільшувач Toraz HD 24, стаціонарний відеозбільшувач Toraz XL HD 24 в комплекті з комп'ютером, навушники. Бібліотека пропонує слабозорим користувачам скористатися електронними читанками *PocketBook* для читання текстів із функцією збільшення шрифту, прослуховування аудіозаписів, користування іншими функціями, передбаченими технічними характеристиками електронної читанки. У розділі сайту: «На шляху до безбар'єрності» зібрана корисна інформація для цієї категорії користувачів.

Продовжено співпрацю **Етнобібліотеки** з Київським міським комунальним центром комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень «Трамплін». Для вихованців Центру в

бібліотеці вже другий рік поспіль працює розмовний клуб з удосконалення української мови «Мальви».

У **бібліотеці імені Миколи Руденка** проходять заняття факультетів Університету III віку Територіального центру Дарницького району – вже відбулось 56 занять, понад 660 відвідувань.

ЦИФРОВА ІНКЛЮЗІЯ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ означає, що в ній усім групам користувачів надається доступ до швидкісного інтернету, публічних послуг та публічної цифрової інформації.

А цифрова грамотність (цифрова компетентність) – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій.

Загальна оцінка цифрової грамотності населення країни свідчить про те, що 53% українців перебувають нижче позначки «базовий рівень». За рівнем цифрових компетенцій серед населення Україна значно відстає навіть від сусідніх Польщі (65%) та Угорщини (69%), тоді як у Німеччині кількість 78%.

Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ (IFLA) опублікувала оновлений Маніфест про інтернет (Internet Manifesto) у 2024 році. Цей документ відображає еволюцію ролі бібліотек й інтернету в цифровому ландшафті за останнє десятиліття.

Тема маніфесту: **«Побудова кращого цифрового доступу за допомогою бібліотек»**, що означає:

- бібліотеки забезпечують цифрове включення та доступ до інформації;
- інтернет має забезпечувати свободу, розширення можливостей, розвиток, доступність і надійність;
- користування інтернетом вимагає базові й передові навички, які потрібно постійно розвивати;
- кожен має право на відкритий доступ до інформації;
- кожен має право на безпеку в інтернеті (захист персональних даних і запобігання кіберзагрозам);
- кожен має право на участь у цифровому середовищі, незалежно від статусу чи місця розташування;
- створення умов для вразливих груп;
- співпраця бібліотек з іншими зацікавленими сторонами для забезпечення інтернетом.

За рівнем цифрової безбар'єрності бібліотеки можна розподілити за такими групами:

- повністю відповідають критеріям цифрової безбар'єрності – бібліотека має комп'ютерне обладнання для всіх груп користувачів, у тому числі пристосоване для осіб із порушенням зору (зокрема, комп'ютерні тифлокомплекси); надає користувачам доступ до інтернету швидкістю не менше ніж 100 Мбіт/с; проводить для всіх груп користувачів заходи, спрямовані на підвищення рівня цифрової грамотності (*лише 7 бібліотек Києва обладнані тифлокомплексами*).

- частково відповідають критеріям цифрової безбар'єрності – бібліотека має комп'ютерне обладнання, яким можуть користуватися не всі групи користувачів; надає користувачам доступ до інтернету; проводить / не проводить заходи, спрямовані на підвищення рівня цифрової грамотності;

- не відповідають критеріям цифрової безбар'єрності – всі інші бібліотеки.

Станом на 1.01.2024 року 33 публічні бібліотеки міста проводять навчання комп'ютерній та інтернет грамотності, 9 бібліотек навчають мобільній грамотності, 7 бібліотек навчають медіаграмотності та кібербезпеці. Ситуація значно покращується із навчанням працівників бібліотек у межах проєкту підтримки «Дія: здобуття цифрових навичок у бібліотеках-Хабах цифрової освіти», яке відбулось у липні 2024 року на базі Публічної бібліотеки імені Лесі Українки.

Тематика курсів, яких потребують українці:

- онлайн-безпека, у т. ч. кібербезпека та онлайн-безпека для дітей;
- розрізнення надійних та ненадійних джерел інформації, у т. ч. вміння виявляти фейки, пропаганду та маніпуляції, аналізувати власний медіапростір;
- швидкісний та якісний пошук інформації в мережі Інтернет;
- користування послугами інтернет-банкінгу;
- обробка, монтаж відео;
- встановлення програмного забезпечення;
- користування електронними каталогами, базами даних та бібліографічними менеджерами;
- мобільна грамотність;
- користування застосунками, використання додатку «Дія» тощо.

17 червня 2021 року відбулася загальнонаціональна презентація першого україномовного додатку «Цифрова інклюзія: Digital Inclusion для безбар'єрного спілкування всіх». Мобільний додаток створено як рішення для альтернативної і додаткової комунікації, коли вербальна комунікація

неможлива, зокрема дітей і дорослих з аутизмом та людей після інсульту, травм, під час лікування, а також для розвитку мовлення та творчого мислення всіх. Програму апробовано у закладах дошкільної, шкільної, позашкільної та вищої освіти, медичних закладах, бібліотеках, громадських організаціях за участі користувачів, для яких створено програму Digital Inclusion, експертів, освітян, батьків, психологів, логопедів, митців, представників державних органів та місцевих громад у різних областях України.

Цей додаток можна завантажити на телефони та планшети (на всіх операційних системах). Реєстрація не потрібна.

Також створено вебверсію www.dimobi.org.ua. «Цифрова інклюзія: Перший україномовний додаток Digital Inclusion для безбар'єрного спілкування всіх».

Завдяки наповненню програми Digital Inclusion, куди входять розділи: Цифрова інклюзія, Соціалізація та реабілітація, Спілкування, Ментальне здоров'я, Творчість, Музика можна дати поштовх для розкриття творчих здібностей, уяви та фантазії. Використання сервісу у бібліотеках буде сприяти кращому взаєморозумінню між працівниками та користувачами. підвищить якість обслуговування завдяки новітнім технологіям.

СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ – це доступ кожного до освіти, інформації, медичних послуг, можливостей працевлаштування, житла, безпеки всередині суспільства; незалежно від їх походження, релігії, етнічної приналежності, сексуальної орієнтації, інтелектуальних можливостей, статі, матеріального становища та інших.

Люди, які в багатьох випадках ризикують бути підданими дискримінації, зазнають впливу та вразливості в певний вирішальний момент у своєму житті, наприклад, природне явище, військовий конфлікт, зміна нормативних актів та навіть економічна криза. Ці ситуації змушують їх переселитися або залежати від політики державної підтримки чи благодійності.

Щоб існувала соціальна інтеграція, необхідно розуміння переваг, які вона приносить, і глибока повага до всіх людей у суспільстві. Це, в свою чергу, підтверджується законами та забезпечує їх застосування за допомогою ефективних наглядових механізмів.

Індикатори соціальної інклюзії:

– **індикатори політичної підсистеми:** політична грамотність (знання законів, прав і обов'язків); суспільно-політична активність (участь у громадських та політичних об'єднаннях, організаціях); доступність соціальних благ і пільг, можливість скористатися ними (у тому числі поінформованість);

– **індикатори економічної підсистеми:** матеріальне становище, економічна грамотність; мотивація на чесну працю; включеність в оплачувану діяльність; відчуття свого економічного становища як нормального;

– **індикатори соціокультурної підсистеми:** професійна орієнтованість; доступність освіти; додаткові освітні можливості (підготовчі курси, заняття за інтересами тощо); **участь у культурно-дозвілєвій діяльності нарівні зі здоровими людьми (заняття спортом, відвідування бібліотек, театрів, музеїв, екскурсій); рівень культури (побутова культура, художня культура, етнокультура, інформаційна культура); почуття належності до певної культурної групи;**

– **індикатори соціальної підсистеми:** наявність значущої групи (друзі); сімейно-родинні зв'язки; широке коло спілкування; відчуття групової спільності;

– **індикатори символічної підсистеми:** позитивна ідентичність, висока самооцінка і високий рівень самоповаги, задоволеність; впевненість у завтрашньому дні (досягнення успіху, позитивне бачення свого майбутнього).

Уважний аналіз індикаторів показує, як багато можуть зробити бібліотечні працівники для людей з інвалідністю.

До прикладу: у **ЦРБ «Голосіївська»** реалізується соціальний проєкт «**З любов'ю до життя**» – у співпраці з громадськими організаціями осіб з інвалідністю. Заходи, що проводяться в плані проєкту, мають на меті сприяти соціальній інклюзії людей з особливими потребами, інформаційній та інтелектуальній їх підтримці, розкриттю та реалізації їх творчих здібностей, спілкування та проведення дозвілля;

у **ЦРБ ім. П. Загребельного** виокремлено інклюзивні книжкові простори, які містять книжки шрифтом Брайля і плоско-друковані видання, спеціальні іграшки і картки-піктограми;

бібліотека ім. В. Кучера впроваджує соціальний проєкт «Ти не один», спрямований на підтримку соціально–незахищеної категорії населення;

бібліотека на Вишгородській співпрацює зі спеціальною школою № 5 ім. Я. Батюка для слабозорих дітей і навчально-реабілітаційним центром № 6 (для дітей із порушенням слуху та мовлення) із соціальної інтеграції та промоції читання;

до Всесвітнього дня людей з синдромом Дауна світова спільнота долучається до флешмобу: одягає різнокольорові непарні шкарпетки, фотографується й виставляє фото у соцмережах. Всі працівники **бібліотеки на Межигірській** взяли участь у флешмобі та надали приклад, що співчувати – не соромно.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНЦІВ

5 серпня 2024 року у Міністерстві культури та інформаційної політики відбулась робоча зустріч щодо реалізації проекту «**Бібліотеки як простір психосоціальної підтримки**» флагманського проекту «**Мистецтво допомагати**» в межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?». Проект охопив 15 бібліотек у шести пілотних областях України. Це Київська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Житомирська, Одеська області (*12 вересня відбувся вебінар, на якому працівників бібліотек ознайомили з навчальною програмою та надіслали анкету для участі*).

В межах цього проекту бібліотечні працівники опановують техніки самопомоги, першої психологічної допомоги та окремі арттерапевтичні техніки, які можна буде використовувати при проведенні заходів з психосоціальної підтримки та психоемоційного розвантаження. На базі кожної бібліотеки, що бере участь у пілотному проекті, проведуть не менше 5 заходів з психосоціальної підтримки для відвідувачів. В рамках проекту будуть напрацьовані методичні рекомендації, які зможуть використовувати у своїй роботі всі бібліотеки України.

«МКІП разом з партнерами запустило амбітний проект, який має на меті зробити бібліотеки просторами, де люди зможуть отримати першу психологічну допомогу. Міністерство зацікавлене максимально розширювати мережу закладів, де би українці могли отримати психосоціальну підтримку», – сказав заступник Міністра культури та інформаційної політики України з питань європейської інтеграції Тарас Шевченко.

За результатами опитування щодо ментального здоров'я в застосунку Київ Цифровий, 19% людей (взяли участь майже 82 тисячі містян) обирають кіно, книги та театри як спосіб боротьби зі стресом, тому така важлива робота бібліотек у цьому напрямку. Публічні бібліотеки Києва вже багато років впроваджують проекти із психологічної підтримки, особливо з початком російсько-української війни 2014 року. Представлю декілька проектів, які працюють у 2024 році:

проекти **ПБ ім. Лесі Українки: «Я Є!»** (покращення відчуття контролю життя та самоефективності працівниками Бібліотеки в час травматичного воєнного сьогодення); **«Жіноче коло з Tana Sribna»** (зустрічі у бібліотеці для соціокультурної адаптації та реабілітація засобами змістовного дозвілля); **«Бібліотерапія: твоя книга щастя»** (за допомогою книги і читання сприяти подоланню важких «душевних» моментів: нудьги, депресії, ностальгії, відчаю і т.п.); **«Я жінка»** (психологічні зустрічі з метою наповнення жіночою енергією, реалізації себе, формування чіткого розуміння своєї жіночої

природи та прийняття себе, покращення взаємин з собою, чоловіком, дітьми тощо);

у **бібліотеці ім. Є. Кравченка** відбулись тренінги з надання психологічної допомоги та підтримки: **«Психологічна підтримка: до/зараз/після»**; онлайн-консультації **«Ментальна безпека під час війни»**, **«Безвинні...або як розказати дітям про страшне»**;

у **бібліотеці на Русанівці** спільно з практикуючими психологами «Арт-центр лівий берег Русанівка» щосуботи проводились заняття для ВПО;

– у **ЦРБ ім. П. Тичини** в межах проєкту «Інтеграційний практикум для жінок та дітей «Сила взаємодії» проведено арт-терапевтичний захід **«Нейрографіка як швидкий спосіб самопомоги при стресі»**;

– у **бібліотеці на Воскресенці** спільно з ГО «Центр громадських ініціатив» відбулась інформаційно-комунікативна зустріч **«Жінки. Мир. Безпека»**;

– у **бібліотеці № 118** спільно з Товариством Червоного Хреста Дніпровського району організовано цикл заходів з психосоціальної підтримки **«З турботою про себе та кожного»**;

– **Дарницька, Печерська ЦБС**: арт-терапевтичні майстер-класи **«Янгол-охоронець»** та **«Патріотичний браслет-оберіг»** у Київському міському клінічному госпіталі ветеранів війни для українських воїнів, які після отриманих поранень знаходяться там на лікуванні та реабілітації, арт-терапевтичні майстер-класи з Нейрографіки за підтримки благодійного фонду «Real Help»;

– у **бібліотеці на Пріорці** відбулись заняття з професійним психологом у межах проєкту **«Ти як?»**, що сприяє психологічному розвантаженню, формує емоційну саморегуляцію та сприяє релаксації; зустрічі у жіночому клубі **«ЖИВА»** – літературна секція, рукоділля, зустрічі з психологом;

– у **ПБ «СУЗІР'Я»** проходять групові щотижневі заняття-тренінги з психологом у межах проєкту **«Гармонія»**.

27 серпня на базі освітньо-реабілітаційного простору «Трініті хаб» у Києві відбувся офіційний старт соціального проєкту «Невидимі сторінки». Ця ініціатива, організована видавництвом «Антологія» за підтримки Українського інституту книги, спрямована на популяризацію читання шрифтом Брайля та забезпечення безбар'єрного доступу до літератури. Проєкт передбачає організацію і проведення заходів, спрямованих на промоцію читання для осіб з інвалідністю. Мета – показати, що література має об'єднуючу силу і здатна стирати будь-які бар'єри. Особливістю ініціативи є також надання рекомендацій щодо навчання шрифтом Брайля та його

популяризації для бібліотек, інклюзивно-ресурсних центрів, батьків, вчителів, волонтерів та всіх, хто прагне зробити внесок у розвиток безбар'єрного суспільства.

КУЛЬТУРНА ІНКЛЮЗІЯ – це такий рівень розвитку суспільства, який виражається в толерантному, гуманному, терпимому, безпечному ставленні людей одне до одного. При цьому підтримуються ідеї співпраці, а цінність кожного є основою загальних досягнень. Варто зазначити, що інклюзивні цінності – найважливіші компоненти інклюзивної культури водночас із поведінковими нормами, етичними правилами та ідеалами. Отже, створення інклюзивної культури передбачає формування такої ціннісної системи, яка забезпечує виникнення у закладі культури атмосфери доброзичливості, безпеки та прийняття, яка б стимулювала до співпраці і взаємодопомоги. Така інклюзивна культура сприяє створенню єдиної системи цінностей, що приймається і поділяється усіма членами суспільства.

В аспекті формування інклюзивної культури також варто виділити інклюзивні цінності, які орієнтують на гуманістичний характер:

- Цінність людини не залежить від її здібностей і досягнень.
- Кожна людина здатна відчувати й думати.
- Кожна людина має право на спілкування і на те, щоб бути почутою.
- Усі люди потребують один одного.
- Усі люди мають потребу в підтримці й дружбі.
- Різноманітність підсилює всі сторони життя людини.

Доступність публічних культурних просторів – питання, що обговорюється ще з 1980-х, саме тоді почали виходити перші наукові роботи на цю тему. Відтоді культура стала значно технологічнішою. З одного боку, це відкриває нові можливості, робить мистецтво інтерактивним та привертає увагу більшої кількості людей. З іншого – важливо не забувати про потреби різних відвідувачів. Адже лише у Києві проживає близько 160 тисяч людей з інвалідністю. При цьому 80% форм інвалідності не можна помітити одразу.

Тому, у Києві працівники столичних закладів культури пройшли навчальні тренінги з безбар'єрності від громадської спілки «Ліга сильних». *«Оскільки наша мета – створити у столиці середовище, де кожному жителю буде комфортно, для цього потрібне єдине розуміння та спільні зусилля всіх структур. Такі навчання з безбар'єрності допоможуть фахівцям адаптувати культурні простори для всіх людей без винятку»*, – сказала заступниця голови Київської міської державної адміністрації Марина Хонда.

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ – це підтримка доступності, різноманітності та інклюзії на робочому місці, а також усунення бар'єрів під час виконання своїх посадових обов'язків.

Зазвичай ніяких специфічних пристосувань люди з інвалідністю не потребують. Просто тому, що багато людей живуть із невидимою інвалідністю. Наприклад, із якимось захворюванням, яке потребує приймання ліків по годинах. Проте інколи необхідно подумати над облаштуванням робочого місця для людини з інвалідністю, щоб прибрати бар'єри для її ефективної роботи.

Усе, що є на робочому місці, і чим користуються працівники, має бути доступним для всього колективу. Наприклад, вимикачі світла можуть бути на такому рівні, щоб до них змогла дістатись і людина на милицях.

Людям з порушеннями слуху можна запропонувати переписку у різних робочих чатах, спілкування електронними листами, а також використання спеціальних програм. А, наприклад, для людини із порушеннями зору документи потрібно друкувати чіткішим та більшим шрифтом, також можна використовувати спеціалізовані додатки та перекладачі мови жестів.

Бібліотеки наповнюють і наповнюються – знаннями, можливостями, людьми. Саме тут можна приміряти різні ролі. Сьогодні ти читач – узяв книгу, завтра ти гість заходу, а післязавтра ти ведучий і організатор події. Наступного тижня ти вже відкриваєш свою виставку і радо приймаєш вітання з успішною презентацією власної книги. Від бібліотеки ти можеш подавати проекти на співфінансування, облаштовувати міський простір, творити культуру міста.

І безбар'єрність, інклюзія у бібліотеці цьому тільки сприяє.

Однак публічній бібліотеці все ж бажано у межах своєї компетенції здійснити оцінку рівня безбар'єрності та на її основі скласти перелік необхідних заходів із метою наближення до основних стандартів інклюзивності.

Такий план також сприятиме комунікації з органом управління бібліотекою, стане у пригоді під час написання грантового проекту тощо.

Цей план може бути складений у такій формі:

Напрямок формування безбар'єрного середовища у бібліотеці	Заходи, які необхідно здійснити	Примітки
Фізична безбар'єрність	На розгляд балансоутримуючої компанії	
Інформаційна безбар'єрність		

Цифрова безбар'єрність		
Безбар'єрність на робочому місці		

Таблицю заповнюють на основі оцінки рівня безбар'єрності за кожним напрямом.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА:

• **Довідник безбар'єрності** [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bf.in.ua/?fbclid=IwAR0aj6NVpwYk5FUOpMWKFen52HKndy8pqw93-g3ADYiyLNZcmNeA80kdDhE>.

• **Марракеський договір про полегшення доступу сліпих, осіб з порушеннями зору або іншими обмеженнями з причин інвалідності сприймати друковану інформацію до опублікованих творів**, ухвалений 27.06.2013 р. у місті Марракеш країнами-учасницями Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Україна приєдналася до нього відповідно до Закону від 12.01.2023 р., а чинності для нашої країни він набув 08.09.2023 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001-13#Text.

• **Методичні рекомендації з питань створення безбар'єрного простору в публічній бібліотеці** [Електронний ресурс] / Н. Розколупа; за заг. ред. О. Сербіна// НБУ ім. Ярослава Мудрого. – 2024. – 54с. – Режим доступу: <https://profy.nlu.org.ua/file/2024/metod20.03.24.pdf>.

• **Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року**, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 366-р [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>.